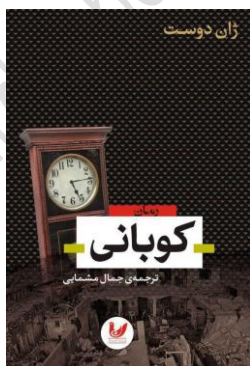

نقد و بررسی رمان « کوبانی » ژان دوست، ترجمه‌ی جمال مشمایی

فرهاد میلان

کوبانی: ژان دوست ؛ ترجمه‌ی جمال مشمایی؛ تهران: انتشارات اندیشه احسان؛ 1397

ISBN: 9786009960354

کوبانی، عرب پیناری، راس العین و اخیراً عین الاسلام در دیدگان تاریک بین داعشیان، اسامی یک شهر کوچک با اراده ای بسیار بزرگ،

واقع در شمال شرق کشور سوریه می باشد، که هرکس به زعم خویش بر نشیمنگاه ملتی مظلوم نهاده اند، و این خود، حاکی از مظلومیت مردم نشیمنگاه آن دیار در دیدگان زنگار زده ظالمان می بود. اما در نهایت با تحقق وعده پیروزی حتمی مظلومین تاریخ بر ظالمان، آن کوبانی بود که جهانی و در تاریخ ثبت و ضبط گردید.

کوبانی اصلاً نامی گُردی گشته و برگرفته از سازه کمپانی بود، که در واقع مقر قرار گرفتن کمپ های نظامی فرانسویان در دوره جنگ جهانی دوم بود که در اطراف سرکانی قرار داشت اما بعدها به هم پیوسته و هسته اصلی شهر گشت و کوبانی خوانده شد.

کوبانی شاید در نگاه نخست نام یک شهر و مسکن-گاه و اقلیم جغرافیایی باشد، اما در واقع آن، روح اراده قوی انسانی و تپشگاه قلب انسانیت در مقابل ظلم و ستم، و ستیزگه اخیر خیر و شر بود که سرانجام پیروزی خیر سبب تسلی خاطر انسانیت گشت.

کوبانی با مقاومت تاریخی و بی بدلیل شیرزنان، دختران و پسرانش جهانی شد، اما با ثبت شدن در یکی از قویترین آثار ادبی مکتوب، توسط آقای ژان دوست در قالب رمانی بسیار تاثیر گذار، ضبط و ماندگار گشت. چرا که ایشان یکی از نویسندگان گُرد زبان می باشد که با داشتن قومیت آلمان، اصالتاً اهل همین دیار است.

شهر کوبانی با مقاومت دختر و پسرانش جهانی گشت اما قلم گیرا، قوی و سلیس ژان دوست مانع از فراموشی آتی آن می گردد.

خالق رمان کوبانی آقای ژان دوست می باشد که بیشتر آثار بسیاری از قبیل: مهاباد، سه گام و یک چوبدار، خون بر مناره، مارتین

خوشبخت، میرنامه، زنگ های رم، ترجمه و تفسیر مم و زین احمد خانی و... از وی به چاپ و طبع رسیده، اما شاید بتوان رمان اخیر وی (کوبانی) را شاهکار و اثر گرانشنگ جهانی او به شمار آورد. رمان کوبانی در نگاه اول، تاریخ صد ساله این شهر در قالبی دیگرگون و کاراکتری می باشد، به طوری که این امکان ناممکن می نمود اما در کمال ناباوری بسی گیراتر و موثرتر از ثبت تاریخ، ثبت گردید. تاریخی از زبان مردم برای مردم در روزهای خونین و مملو از درد و رنج و آه و اندوه.

بارزترین ویژگی این رمان که نشأت گرفته از آگاهی کافی و وافی نویسنده از تاریخ، جغرافیا، ادبیات و فرهنگ و بویژه اطلاعات روانشناختی و جامعه شناختی منطقه بویژه این شهر می باشد، افسار اسب کنجاوی مخاطب را در دست گرفته وی را در خیابان های کوبانی می گرداند و زبردستانه وادار به پی جویی قصه می نماید. اما جالب تر اینکه در اوج داستان کاراکتر را قطع و کاراکتر دیگری را آغاز مینماید، گاه خود مخاطبانش را همراهی می کند و گاه ناگهانی چون خواهر زاده اش حموده در داستانش، ناپدید میگردد و خواننده خود بایست سوار بر اسب خیال بتازد و از خیابانهای خونین کوبانی عبور کند همراه با ابراهیم و خجه و پسرشان دارا ها و آلان ها؛ از شرق ظالم و خونخوار سوار بر قایق بادی شده راهی غرب روشن و عدالتمند در دریا، با امواج خروشان و خشمگین دریا مواجه گردد و غرق شود و چون تماشاگران قتل باران، شاهد فوران بارش خون گردن باران ها و روشن ها و مین

های انفجاری در قلب متین ها و گلوله ها در جان لونت و زوزان و سیابند و حتی حووی دو ماهه می گردد.

ژان دوست به زیبایی تام، غریبی ملتی را در نگاه بیگانه دیده و اندیشیده و می‌نگارند؛ یعنی خواننده را در نگاه خود شریک می کند و هر چه تیزی نگاه زلال تر باشد تعمیق درک این مهم نیز زلال-تر خواهد بود و دیدار پی جو تر.

ژان دوست با توجه به نشو و نما در آن محیط به خوبی آن فرهنگ را درک نموده و با تبحر خاصی توسط شخصیت های مختلف داستان اعم از کودک و جوان و پیر و زن و دختر و پیرمرد بر آداب و رسوب غلط تاخته و آن را مورد تخطئه قرار داده، شاید بتوان گفت از بزرگترین دغدغه های وی در کوبانی سیستم فئودال و عشیره گرایی باشد که تحت عنوان مهاجر در اولین صفحات کوبانی ظاهر میگردد. مهاجر و غریبانه انگاری افراد بشر از غیر قبیله و عشیره از نگاه اندیشمندانه نویسنده حماقت و نشأت گرفته از جمود اندیشه بشری می باشد چرا که اصالت انسان را نه در قوم و دین و قبیله و مقوله های قراردادی و بیرونی، که در انسانیت و تعقل و تامل و تحمل بشری و مقوله های درونی باید جست. وی در جای جای رمان در نقش شخصیت های مختلف، با پتک قلم بر طوق و گردنبنند زنگار گرفته سنت های پوچ کوبیده تا اندیشه های منجمد را شاید با جرگه برخواسته از پتک و زنگار این طوق ها روشن نماید و بلافاصله با اشک های زنان و مادران داستان در صدد است تا شعله های ظلم،

ستم و جنگ، و سکوت و گاه همخوانی افراد جامعه بر آن که همانند چوب های خشک بر آن عمل می نماید.

میتوان به وضوح تقابل سنت و مدرنیته را در گفتمان کوبانی حس نمود. عشق خفته در سینه پدران و مادران که ابراز آن را جرم پنداشتنه و از طرفی کم سواد و گاه بی سواد زنان و مادران آن جامعه نیز دلیلی بر بدبختی عقب رفت جامعه می تواند باشد چرا که فرزندان را این زنان به عنوان مادر، بزرگ و تربیت می-کنند. برای نمونه مادری بی سواد (خانه) که حتی نمیتواند کاست دلبندش را که حکم نامه وی از کوهستان می باشد را در ضبط صوت گوش نماید تا که دختر هفت ساله وی روشن برایش روشن می کند. یا پدری که با قدرت پدرسالاری سعی در کنترل فرزندان شورشی خود و بردن به سمت و سوی ایدئولوژی دل خواه خویش دارد اما همان تقابل، سبب گشت هر کدام از فرزندان راهی دیگر بیمایند فرزندی در کوهستان دیگری در تونس و آن دیگر در دریاها به سمت اروپا و پسری در عراق و دیگری در گرفتار در چنگال ساطور ظلم داعش.

موضوع داستان:

داستان از خانواده ای نسبتاً بزرگ اما مهاجر آغاز می-گردد. حاجی مسلم فرزند حمزراوی که اصالتاً اهل سرحد ترکیه بوده که در خلال شورش شیخ سعید پیران از خفقان و بگیر و ببند نیروهای آتاترک به آن سوی مرز فرار نموده و مهاجر گشته بود.

حاجی مسلمی که قانون اسلام را به کمال حتی در تعداد اختیار زنان نیز رعایت نموده بود و در چهارمین همسر بالاخره صدای نوزاد و نوزادانی را شنید و خانواده ای پرجمعیت را تشکیل داد اما کماکان مهاجر بود و بودند.

داستان از شهر وی (کوبانی) و سرنوشت تلخ شش فرزندش می باشد که در نهایت، سخت ترین روزهای بشری را میخواستند بگذرانند اما...

واقعیت این است که این رمان شخصیت و قهرمان ثابتی ندارد، گه نبض داستان در دستان حاجی مسلم و گه در دستان روشن در کمال شعور و عشق آتشین وی و گه متین انقلابی و گه نیز در دستان حمه و اندک زمانی نیز در ساز هنر باران متبلور است. البته گاهی نیز وی به جهت حفظ رعایت و تعادل تریبون را در دستان زیاد داعشی نیز گذاشته است تا یک طرفه پیش نرفته باشد.

شایان ذکر است آقای ژان دوست خود نیز در داستان گه گاهی ظاهر گشته و مخاطبان را قبل و بعد از جنگ در کوچه پس کوچه های کوبانی با گردشی توأم با تفکر با خود همراه می سازد که مسیر داستان را هر بار چالشمند نموده و به نظر می رسد مقصد از این پرسه ها خود پروسه ای جهت پیشگیری از این دست وقایع جانسوز بشری را به ثمر نشانند.

اهداف داستان:

در کل میتوان اهداف داستان را چنین تقسیم بندی کرد:

- نقد دیدگاه های تند مذهبی، قومی که حتی می توانند کودکی کودکان را نیز غصب و مورد غضب قرار دهند
- عبرت و درس گیری از تاریخ در جهت پیشگیری از فجایع و رشد تعالی جامعه بشری
- بازبینی، نقد و اصلاح سنن دست و پاگیر توسط دانایان جامعه با توجه به مقتضیات زمان
- هماهنگی و اتحاد بشری در جهت پیشگیری و رفع فجایع بشری از نوع کشتار افراد بشر و نسل کشی و همچنین بررسی و نقد روابط انسانی در هنگام وقوع چنین رویدادهایی، یعنی صرف همدردی کافی، و مانع این دست فجایع نمی گردد.
- سیاست های دوگانه و چندگانه فریب کارانه دولت ها در وقوع و بست فجایعی از این دست
- تعریف، بازخوانی و نقش بخشی جدی به دختران و زنان و مادران هم پایه با مردان
- بازخوانی ناموس و فرار از ناقوس سنت
- نقش مهم جامعه در تربیت و نقش بخشی جوانان و عدم اطاعت کورکورانه از پدران (وطن خانواده واقعی است)
- واپسگرایی و عدم تعقل در سنت دینی تندرو که می تواند منجر به سوختن تر و خشک با هم گردد

-نقش بخشی به جوانان و اعتماد به اراده پولادین آنان پیروزی
قطعی را به دنبال دارد

-صدر نشینی مفاهیم انسانی و کم ارزشی پول، ثروت و...

-بازخوانی تعریف انسانیت و عقب رانی باورهای غلط و سعی در
پیشبرد برابری انسان ها

-عوام-فریبی دولت ها و شایعه پراکنی افراد نادان و شعله ور
نمودن تفاوت و تمایز فکری در مقابل یکدیگر

-دیوانه پنداری عاقلان توسط عوام بر حسب سطح فهم و شعور
خویش

-بررسی فشارها و هیجانات روانشناختی و جامعه شناختی در
مقوله جنگ و جنگجویان و گذشته موثر آنها در این مهم

-نقد سود طلبی و گرگ صفتی برخی افراد انسان نما در هنگام وقوع
فجایع انسانی

-خشونت و عدم پابندی برخی انسانها به اخلاق و اصول انسانی و
عدم تلاش در جهت ترمیم آن

-عوامل اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و ... بر آمده از جنگ و
ویرانی و...

در مطالعه این اثر بزرگ علاوه بر اهداف یاد شده واضح در بطن
کتاب، به معما و سوالات و جواب های بسیاری برخورد خواهید کرد که
بسی بسیار قابل تامل می باشد .

از دیگر سو استعارات تشبیهی وافر نویسنده در این کتاب، رمانی بسیار جالب و به جا و قابل ستایش را به ثمر نشانده است که این خود مانع از سنگینی و بی روح بودن داستان می شود. برای نمونه می توان به اسب خیال، زبان افکار، رقص جنگ، صدای بلند اندیشه بلند و یا تشبیه ستاره ها در هنگام فجر، به گوسپندانی بدور مانده از گله که هنوز در حال چریدن هستند یا تشبیه عشق به آتش شورش دل اشاره کرد.

کتاب رمان کوبانی نه تنها رمان و تاریخ رمان گونه صد سال اخیر کوبانی، که آیینه ای تمام قد از مشکلات بشری در حین رخداد فجایع انسانی بوده بلکه انباشته از اطلاعات فرهنگی، تاریخی، اقتصادی، سیاسی، جغرافی، روانشناختی و جامعه شناختی و... می باشد. که تک تک این عوامل را در ساختار کتاب به کار گرفته است.

کتاب رمان کوبانی را شاید بتوان یکی از شاهکارهای ادب گُردی معاصر دانست که به جهت اهمیت و ارزش والای آن به زودی به زبان های مختلف ترجمه می گردد و کماکان در حال ترجمه می باشد و لازم بود به زبان فارسی نیز ترجمه گردد. چرا که این کتاب و مسائل آن برای ایرانی ها با توجه به اشتراکات بسیار قومی، دینی، فرهنگی و زبانی و ادبی قابل لمس تر می باشد.

چنانچه این مهم اثر و دیگر اثرهای جهانی اگر به همت مترجمان چیره دست نباشد چون حمزراو مهاجر، غریب مانده و در اوج غربت و ناشناس میمیرند و کم کم از یاد میروند.

این آثار همچون آئینه ای تمام معرق کاری شده مجذوب در فرهنگ ها و هنرها و تمدن ها می باشد که مترجمان این آئینه را به سمت و سوی ملت های قومی، زبانی، فرهنگی و دینی و... مختلف رخ می تابانند.

اما از آنجایی که ژان به خوبی، غریبانی ملتی مظلوم را به قلم کشیده، زبان غریب وی نیز بزودی توسط مشمایی ها جهانی گشت و می-گردد. آئینه افکار و قلم وی بزودی روی به سوی ملل دیگر بر می تاباند و همچون کوبانی جهانی می شود.

در واقع کار مترجمان نه تنها فن بلکه هنر نیز تواند محسوب شود، هر چقدر قویتر باشد هنری تر جلوه گر میگردد. این هنریست بس مهم و شایان تقدیر چرا که مترجمان آگاه و هنرمند با تبحر فکری و زبانی و قلمی با رعایت تعادل در حفظ امانت و همچنین تفهیم کامل مطلب نویسنده برای مخاطبان، اندیشه های مختلف بشری را بازتاب می نمایند.

از آنجایی که اینجانب اصل کتاب رمان کوبانی به زبان گُردی کرمانجی را پیشتر مطالعه نموده و اخیراً ترجمه فارسی آن به قلم آقای جمال مشمایی را بطور کامل خواندم متوجه گشتم گوهر به دست گوهرشناس رسیده است. چرا که ایشان یکی از اساتید زبان گُردی کرمانجی بوده و به زیبایی گفتمان نویسنده را درک نموده و با قلمی شیوا و در نهایت حفظ امانت به فارسی زبانان تقدیم نموده اند در امانت داری ایشان همین بس که حتی برخی اسامی گُردی در رمان را که در واقع شکسته شده اند همچون حمه که محمد می

باشد را به همان شکل اصلی بیان کرده و در پاسخ به اینکه چرا برای این شخصیت های شاخص و چهره های اصلی داستان اسامی قابل فهم برای مخاطب فارسی زبان نیآورده؟ وی تغییر اسامی را تغییر شخصیت های مد نظر نویسنده و در واقع خیانت در امانت دانستند و از آنجایی که بیشتر ترجمه اثر گرانسنگ آقای حسن مته «هزارتوی اجنه» به قلم گیرای ایشان ترجمه شده بود و سعادت مطالعه آن را داشتم این مهم برایم قابل هضم بود چرا که در آن اثر نیز این مهم را سرلوحه ترجمان خویش قرار داده بودند و تعادل و کیفیت ترجمه را در تعامل دو سوبه و رعایت امانت برای نویسنده و فهم کامل گفتار نویسنده برای خواننده دانسته بودند.

سخن پایانی :

در پایان خواهان مطالعه این اثر گرانسنگ برای تمامی افراد جامعه می باشم و برای تمامی افراد جامعه بویژه روشنفکران و دانیان قوم توصیه می کنم از آنجایی که این رمان دردهای واقعی بشر را در یک جامعه آماری (کوبانی) نمایان نموده و مخاطبانش را در صدد پاسخگویی به چالش های آن فرا می خواند تا اندیشه ها را بیشتر صرف دغدغه های راستین بشری نمایند چون جامعه بشری فراتر از مرز و ملیت، دین و زبان، تشنه اندیشه های نو جهت همزیستی انسان گرایانه و کمک در جهت درمان این دردها می باشد و از این سو بسی تاثیر گذار است به مثابه این است که وجدان بشری را بیدار و هم نوع نگری قوی تر و دیگرگونه را می طلبد.

این دردها بیشتر در هیروشیما ها، زیلان ها، ویتنام ها و شنگال ها و امروز در کوبانی و فردا در کوبانی های دیگر امکان ظهور دارد به قول عیشه در کاراکتری از رمان کوبانی به فرزند خود که خواسته بود برایش قصه ای نقل شود با نهایت ظرافت گفته بود «خودشان قصه ای برای مردم جهان شده اند» ما نیز برای اینکه روزی قصه دهشتناک برای دیگر نوع خود نشویم پس می بایست با قلم و اندیشه و نوع دوستی و صلح دوستی بیشتر این دردهای خونین را متکوب نموده تا نیاز به درمان هم نداشته باشیم.

جایی که قلم ها و اندیشه ها بکار گرفته نشوند، قطع به یقین شمشیر و گلوله ها به گلوگاه نزدیک و بکار گرفته خواهند شد.

10/7/97

فرهاد میلان

تهران

این متن به صورت اختصاصی جهت انتشار در سایت خانه کتاب کردی به نگارش درآمده است و هر نوع بازنشر آن با ذکر منبع «سایت خانه کتاب کردی مجاز می باشد.

Website: www.kurdishbookhouse.com

Telegram: <https://t.me/kurdishbookhouse>